

УДК 343.112

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.29>

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАСАДИ ЗМАГАЛЬНОСТІ З ПРАВОМ СУДУ ДОРУЧИТИ ПРЕДСТАВНИКУ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНУ ПРОБАЦІЇ СКЛАСТИ ДОСУДОВУ ДОПОВІДЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Білас І.Я.,

*аспірант кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ORCID: 0009-0001-5233-6425

e-mail: igorbilas6@gmail.com

Білас І.Я. Співвідношення засади змагальності з правом суду доручити представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь у кримінальному провадженні.

У статті висвітлюється проблематика відповідності загальній засаді змагальності кримінального провадження праву суду доручити представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь стосовно особи обвинуваченого, яке суд реалізовує на етапі підготовчого провадження, як за власною ініціативою, та і за клопотанням сторін кримінально-правового спору. З'ясовано, що принцип змагальності покладає на суд обов'язок, з одного боку, сприяти у реалізації сторонами наданих їм процесуальних прав та не втручатись у процес доведення ними власної правової позиції. Проте, з іншого, зобов'язує суд повно, всебічно і неупереджено дослідити обставини вчинення кримінального правопорушення з метою досягнення істини у кримінальній справі. Констатовано, що у випадку доручення представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь за власною ініціативою, суд фактично переходить на сторону обвинувачення, оскільки, ще до дослідження в умовах судового розгляду будь-яких доказів винуватості особи, призначає досудову доповідь із висновком про необхідні вид та міру покарання обвинуваченому за вчинення інкримінованого, але ще недоведеного кримінального правопорушення. Наголошено, що, відмова судом у задоволенні клопотання сторони кримінального провадження про необхідність призначення досудової доповіді є також несумісною із вимогами засади змагальності, адже додаткові відомості про особу обвинуваченого можуть сприяти сторонам у відстоюванні своїх правових позицій перед судом, позаяк можуть вказувати на наявність обставин, які обтяжують чи пом'якшують покарання підсудного, або ж виключають його кримінальну відповідальність. На підставі проведеного дослідження сформульовано висновок, відповідно до якого, постановлення ухвали про доручення представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь на підставі клопотання сторони кримінально-правового спору повною мірою відповідатиме засаді змагальності кримінального провадження, оскільки: 1) сприятиме сторонам у доведенні перед судом обставин, які входять до предмету доказування; 2) буде додатковим способом забезпечення досягнення об'єктивної істини у кримінальній справі; 3) свідчатиме про неупередженість та безсторонність суду, який, за відсутності доказів обвинувачення, залишить на розсуд сторін необхідність призначення досудової доповіді з висновком про можливість виправлення обвинуваченого без застосування покарання у виді позбавлення чи обмеження волі на певний строк.

Ключові слова: змагальність; об'єктивна істина; пробаційна досудова доповідь; рішення суду за власною ініціативою чи за клопотанням сторін; міра і вид покарання.

Bilas I.Y. Correlation between the principle of competitiveness and the right of the court to instruct the representative of probation body staff to make a pre-trial report in criminal proceedings.

The article highlights the issue of compliance with the general principle of competitiveness of criminal proceedings with the right of the court to instruct a representative of the probation body staff to prepare a pre-trial report on the identity of the accused, which the court implements at the stage of preparatory proceedings, both on its own initiative and at the request of the parties to the criminal legal dispute. It

has been found that the principle of competitiveness imposes on the court the obligation, on the one hand, to facilitate the implementation of the procedural rights granted to the parties and not to interfere in the process of proving their own legal position. However, on the other hand, it obliges the court to fully, comprehensively and impartially investigate the circumstances of the commission of a criminal offense to achieve the truth in a criminal case. It has been established that in the case of instructing a representative of the staff of the probation body to prepare a pre-trial report on his own initiative, the court actually goes to the side of the prosecution, since, even before the investigation in the conditions of the trial of any evidence of the person's guilt, it appoints a pre-trial report with a conclusion on the necessary type and extent punishing the accused for committing an incriminated, but as yet unproven, criminal offense. It was emphasized that the refusal of the court to grant the request of the party to the criminal proceedings regarding the necessity of appointing a pre-trial report is also incompatible with the requirements of the principle of competitiveness, because additional information about the identity of the accused can help the parties defend their legal positions before the court, since they can indicate the presence of circumstances that aggravate or mitigate the defendant's punishment, or exclude his criminal responsibility. On the basis of the conducted research, a conclusion was formulated, according to which, the resolution on instructing a representative of the probation body staff to prepare a pre-trial report based on the request of a party to a criminal legal dispute will fully comply with the principle of adversarial criminal proceedings, since: 1) it will assist the parties in proving the circumstances before the court, which are included in the subject of proof; 2) will be an additional way to ensure the achievement of the objective truth in a criminal case; 3) will testify to the impartiality and impartiality of the court, which, in the absence of prosecution evidence, will leave to the discretion of the parties the necessity of appointing a pre-trial report with a conclusion on the possibility of correction of the accused without the application of imprisonment or restriction of liberty for a certain period.

Key words: competitiveness, objective truth, pre-trial report, the court's decision on its own initiative or at the request of the parties, measure and type of punishment.

Постановка проблеми. Однією із загальних засад кримінального провадження є засада змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, яка, з одного боку, передбачає рівність прав сторін кримінального провадження на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг та реалізацію інших визначених процесуальних прав, а з іншого, покладає на суд обов'язок, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створювати необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків (ст. 22 КПК України). Із ухваленням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» № 1492-VIII від 07 вересня 2016 року [1] у вітчизняну модель кримінального провадження було впроваджену можливість використання досудової доповіді органу пробації із соціально-психологічною характеристикою обвинуваченого та висновком про можливість його виправлення без позбавлення або обмеження волі на певний строк. Правом доручити представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь стосовно особи, яка обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, законодавець наділив суд. Власне, право ухвалити рішення про таке доручення суд реалізовує як за клопотанням сторін кримінального провадження, так і за власною ініціативою, на етапі підготовчого провадження (ч. 5 ст. 314 КПК України). У правовій доктрині поява зазначеного права суду розцінюється неоднозначно. Річ у тім, що на етапі підготовчого провадження судом не передбачено подання доказів і суд заздалегідь не встановлює наявності події кримінального правопорушення і вини обвинуваченого у його вчиненні, а відтак, доручаючи органу пробації скласти досудову доповідь з висновком про необхідний вид покарання особі, суд наперед демонструє свою «обвинувальну» позицію, незалежно від волі сторін. Разом з тим, доповідь органу пробації може слугувати ефективним процесуальним засобом для відстоювання сторонами кримінального провадження власної позиції: для обвинувачення безстороння інформація про особу обвинуваченого може стати додатковим аргументом на підтвердження наявності обставин, які обтяжують покарання особі тощо; для захисту – можливість довести перед судом наявність додаткових обставин, які пом'якшують кримінальну відповідальність чи виключають її взагалі. Тож, виходячи з положень принципу змагальності у кримінальному судочинстві, суд не вправі відмовити сторонам у доведенні вказаних обставин перед ним. Таким чином, постає питання відповідності права

суду, передбаченого ч. 5 ст. 314 КПК України, загальній zasadі змагальності сторін, передбаченій ст. 22 КПК України.

Стан опрацювання. Проблематика засади змагальності кримінального провадження, її змісту, місця та ролі суду при з'ясуванні обставин кримінального правопорушення стала предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців, зокрема таких, як В.В. Вапнярчук, Ю.М. Грошевий, В.Т. Нор, М.І. Шевчук та ін. Окремим аспектам досудової доповіді у кримінальному провадженні, а також права суду призначити таку доповідь у підготовчому провадженні, присвячені праці низки вчених-процесуалістів, таких як: І.В. Вернидубов, Д. Вітфілд, В.І. Гранкіна, О. Єні, Т.В. Лукашкіна, Л. Матієк, І.М. Микитась, С.І. Сімакова. Однак, питання співвідношення засади змагальності та повноважень суду із доручення представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь залишається далеко недослідженим.

Метою статті є з'ясування відповідності засаді змагальності сторін кримінального провадження права суду доручити представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь стосовно особи обвинуваченого, як за власною ініціативою, так і за клопотанням сторін кримінально-правового спору.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 5 ст. 314 КПК України у підготовчому судовому засіданні суд у випадках, передбачених цим Кодексом, за власною ініціативою або за клопотанням обвинуваченого, його захисника чи законного представника, чи за клопотанням прокурора і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини вирішує питання щодо складання досудової доповіді, про що постановляє ухвалу із зазначенням строку підготовки такої доповіді. З огляду на положення ч. 3 даної статті, доручення представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь є не обов'язком, а правом суду, яке, до того ж, не підлягає апеляційному оскарженню, виходячи з норм ст.ст. 314, 392 КПК України. Відтак на практиці можуть мати місце випадки, коли суд: 1) постановить ухвалу про підготовку досудової доповіді за власною ініціативою, незалежно від волі сторін; 2) відмовить у задоволенні відповідного клопотання сторони кримінального провадження; 3) задовольнить клопотання та прийме рішення про доручення представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь про особу обвинуваченого. На наш погляд, необхідно простежити співвідношення засади змагальності кримінального провадження з аналізованим правом суду щодо ухвалення відповідного рішення у кожному із зазначених випадків.

Доручення на складання досудової доповіді, ухвалене судом за власною ініціативою. У науці кримінального процесу відсутня єдність позицій стосовно ролі суду при з'ясуванні обставин кримінального правопорушення та особистості винного під кутом зору дії принципу змагальності кримінального провадження.

Одна група науковців вважає, що засада змагальності кримінального судочинства передбачає чітке розмежування функцій обвинувачення, захисту та вирішення справи, відтак суд не вправі самостійно, із власної ініціативи заповнювати прогалини в доказовій базі шляхом збирання нових доказів, оскільки він, збираючи за власною ініціативою докази, втручається у діяльність сторін кримінального провадження та в підсумку, так чи інакше, стає на сторону обвинувачення або на сторону захисту [2, с. 37].

Існує й протилежна позиція, відповідно до якої, самостійна дія принципу змагальності не є достатньою гарантією з'ясування об'єктивної істини у справі та ухвалення справедливого вироку, що можливо досягнути шляхом змагання сторін кримінального провадження, котре контролюється і доповнюється активною участю суду [2, с. 38]. На неможливості досягнення істини у кримінальній справі лише шляхом змагальності сторін й пасивності суду наголошує й вчений В.Т. Нор, з точки зору якого, змагальність є важливим інструментом судового пізнання, необхідною, проте недостатньою умовою для встановлення істини, адже процесуальний спір сторін здатен не лише знайти істину, але й затушувати її залежно від того, чи зацікавлена сторона у її знаходженні [3, с. 10].

У доктрині кримінального провадження є також бачення, за якого засада змагальності не суперечить активній участі суду у встановленні обставин кримінального провадження та пошуку об'єктивної істини у справі. Як небезпідставно зауважує М.І. Шевчук, закріпивши обов'язок суду створити необхідні умови для виконання сторонами їх процесуальних обов'язків і здійснення наданих їм прав (ст.ст. 22, 93 КПК України), законодавець допускає право суду з метою перевірки доказів за необхідності і за власною ініціативою одержувати нові докази. Суд вправі отримувати

нові докази задля перевірки належності, допустимості та достовірності доказів, поданих сторонами кримінального провадження, і тим самим спрямувати судовий розгляд на забезпечення з'ясування всіх обставин кримінального провадження, усуваючи з судового розгляду все, що не має значення для даного кримінального провадження [4, с. 130–133].

Досудова доповідь у кримінальному провадженні містить (може містити) дані, за допомогою яких є можливим доведення обставин, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення; характеризують особу обвинуваченого; обтяжують чи пом'якшують покарання; соціально-психологічну характеристику обвинуваченого; оцінку ризиків вчинення обвинуваченим повторного кримінального правопорушення та висновок про можливість виправлення підсудного без позбавлення чи обмеження волі на певний строк (п. 3 Розділу III Порядку складення досудової доповіді, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27.01.2017 № 200/5) [5]. Відтак, доручаючи представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь, суд тим самим вживає і заходів задля поповнення доказової бази у кримінальній справі. Отримані у формі досудової доповіді фактичні дані підлягають оцінці судом на етапі ухвалення вироку (абз. 17 ч. 1 ст. 368 КПК України) та не можуть бути використані на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні злочину (ч. 5 ст. 314-1 КПК України).

За першого із зазначених раніше доктринальних підходів щодо постановлення судом ухвали про підготовку досудової доповіді є підстави погодитися, що ухвалення такого рішення навряд чи відповідає засаді змагальності кримінального провадження. Як зауважує Т.В. Лукашкіна, стадія підготовчого провадження не передбачає подання суду доказів. Відтак, суд не знає (не повинен знати), якими доказами підтверджується позиція сторони обвинувачення, викладена в обвинувальному акті. А головне – суд не має права заздалегідь висловлювати свою думку щодо вирішення кримінального провадження, а, «замовляючи» досудову доповідь, суд певним чином демонструє власну позицію щодо необхідності призначення обвинуваченому покарання [6, с. 83]. Слід погодитись з думкою вказаної вченої, адже неупереджений і безсторонній суд, перед прийняттям рішення стосовно виду та міри покарання, має з'ясувати, насамперед: чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа; чи містить це діяння склад кримінального правопорушення і якою статтею закону України про кримінальну відповідальність він передбачений; чи винен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення, яке йому інкримінується (п.п. 1–3 ч. 1 ст. 368 КПК України). Як видається, за відсутності будь-яких доказів винуватості обвинуваченого, ухвалення судом рішення з метою отримання даних про особу обвинуваченого задля застосування в перспективі до такої особи покарання є передчасним.

Разом з тим, необхідність встановлення об'єктивної істини у кримінальній справі покладає на суд обов'язок повно, всебічно і неупереджено дослідити як обставини вчинення кримінального правопорушення, так і особливості особи винного, з'ясувати умови його життєдіяльності та розвитку, з тим, щоб призначене в кінцевому процесуальному рішенні покарання найбільш відповідало особі правопорушника, було необхідним і достатнім для його виправлення та попередження вчинення нових кримінальних правопорушень. У цьому контексті дієвим інструментом досягнення істини у кримінальному провадженні може слугувати доповідь органу пробації, оскільки, як зазначає В.І. Гранкіна, значний обсяг соціально-кримінологічної інформації стосовно обвинуваченого дає можливість визначити напрямки корекційної роботи та ресоціалізувати правопорушника, тим самим забезпечити безпеку суспільства. Таким чином, досудова доповідь є необхідною умовою для ухвалення судом справедливого рішення [7, с. 80].

На наш погляд, доручення судом за власної ініціативи, незалежно від волі сторін й за відсутності будь-яких доказів винуватості обвинуваченого скласти досудову доповідь із висновком щодо доцільної міри та виду покарання навряд чи є необхідним заходом на шляху до досягнення об'єктивної істини у справі. По-перше, законодавець, окрім права призначити досудову доповідь у кримінальному провадженні, наділив суд цілою низкою процесуальних засобів досягнення її у справі. До таких, зокрема, належить: проведення повторного допиту свідка за ініціативою суду; проведення одночасного допиту двох чи більше вже допитаних учасників кримінального провадження (свідків, потерпілих, обвинувачених) за ініціативою суду (ст.ст. 352, 353 КПК України); огляд речових доказів з ініціативи суду (ст. 357 КПК України); проведення огляду місця події з ініціативи суду (ст. 361 КПК України); проведення повторної експертизи в ході судового розгляду за ініціативою суду (ст. 332 КПК України) та ін. По-друге, ухвалюючи в порядку підготовки до судового розгляду рішення про необхідність отримання даних про особу обвинуваченого задля

призначення належної міри та виду покарання, суд фактично підміняє собою сторону обвинувачення, обов'язком якої є, з-поміж іншого, виявлення обставин, що пом'якшують чи обтяжують покарання. У даному випадку суд по суті доповнює позицію сторони обвинувачення, оскільки, маючи у своєму розпорядженні обвинувальний акт з додатками, суд доручає підготувати досудову доповідь із висновком щодо належних виду та міри покарання за «вчинене» кримінальне правопорушення, обставини якого викладені в обвинувальному акті.

Таким чином, вважаємо, що ухвала про доручення представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь, винесена судом за власною ініціативою, суперечить засаді змагальності кримінального провадження, адже свідчить про фактичну обвинувальну позицію суду, який, за відсутності будь-яких доказів вини особи, приймає рішення стосовно необхідності одержання додаткових відомостей про підсудного задля призначення виду та міри покарання.

Проведемо аналіз наступного випадку вирішення питання щодо досудової доповіді, а саме *відмови у задоволенні клопотання сторони кримінального провадження стосовно підготовки досудової доповіді*. Наявність у суду процесуального права, а не обов'язку доручити представнику органу пробації скласти доповідь щодо особи обвинуваченого дає можливість суду відмовити у задоволенні відповідного клопотання сторони кримінального провадження. З одного боку, правомірність такої відмови може бути зумовлена переліком випадків, визначених ст. 314-1 КПК України, за яких доповідь органу пробації не складається. Проте, за відсутності законодавчої заборони відмова в дорученні підготовки пробаційної доповіді може перешкодити стороні у реалізації належних їй процесуальних прав, пов'язаних зі збиранням доказів у кримінальному провадженні, а відтак суперечитиме дії принципу змагальності.

Надаючи відповідь щодо законності зазначеної відмови, слід виходити із розуміння значення досудової доповіді для кримінального провадження в цілому. У кримінально-процесуальній доктрині стосовно значення доповіді органу пробації для кримінального провадження висловлюються діаметрально протилежні позиції: від розуміння досудової доповіді як передумови прийняття справедливого вироку (Д. Вітфільд, В.І. Гранкіна, С.І. Сімакова) [7, с. 80] [8, с. 60] [9, с. 253], до її рекомендаційного характеру (І.М. Микитась, О. Єні, Л. Матіск) [10, с. 135] [11, с. 44]. Висловлена й скептична позиція, за якої, запровадження у кримінальному судочинстві досудової пробації призводить до надмірного затягування провадження в суді (І.В. Вернидубов) [12, с. 27].

На рекомендаційному характері доповіді представника персоналу органу пробації наголошує й Верховний Суд. Так, у постанові колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 21 грудня 2022 року у справі № 295/8620/21 суд касаційної інстанції, оцінивши доводи захисника щодо невинесення судом першої інстанції ухвали про доручення скласти досудову доповідь, дійшов висновку, що відсутність досудової доповіді у матеріалах кримінального провадження не є істотним порушенням норм кримінального процесуального закону, адже така доповідь має для суду рекомендаційний характер і може бути врахована ним, виходячи зі своїх дискреційних повноважень [13].

Дана позиція Верховного Суду хоч і містить висновок стосовно значення досудової доповіді для суду при ухваленні вироку, проте більшою мірою стосується права суду доручити представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь. Аргументом на користь даного твердження є те, що касаційний суд, надаючи правову оцінку обставинам вказаної справи, звернув увагу на врахування судом першої інстанції даних, які характеризували обвинуваченого, в обсязі, достатньому для ухвалення вироку. Таким чином, основним доводом зазначеної позиції суду касаційної інстанції стала наявність в суб'єкта розгляду кримінальної справи дискреційних повноважень, зокрема, в частині визначення обсягу відомостей про обвинуваченого, достатнього для ухвалення кінцевого процесуального рішення.

Така позиція Верховного Суду, на наш погляд, може бути предметом критики. Справді, суд, як єдиний суб'єкт виконання кримінально-процесуальної функції розгляду і вирішення кримінальної справи, вправі на свій розсуд визначати обсяг досліджених доказів, на яких ґрунтуватиметься ухвалений вирок. При цьому, суд зобов'язаний зазначити у мотивувальній частині вироку мотиви неврахування окремих доказів (ч. 3 ст. 374 КПК України). Однак, виходячи з положень ст. 349 КПК України, у питанні визначення обсягу доказів, які досліджуватимуться, суд обмежений позицією сторін і не вправі довільно коригувати такий обсяг чи створювати перешкоди сторонам у поданні ними доказів. А оскільки досудова доповідь містить відомості, за допомогою яких доводяться обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, сторона має

повне право клопотати про складання та долучення до матеріалів справи такої доповіді перед судом. Адже додаткові відомості стосовно особи обвинуваченого, надані безстороннім учасником кримінального провадження (представником персоналу органу пробації), можуть підтвердити як позицію сторони обвинувачення, так і сторони захисту, з приводу необхідного виду та міри покарання, чи навіть вказувати на наявність обставин, які виключають кримінальну відповідальність обвинуваченого взагалі. Відмова суду доручити підготувати досудову доповідь може позбавити сторін такої можливості.

Окрім того, здійснюючи підготовку до судового розгляду, суд не знає й не повинен знати якими доказами сторони доводитимуть свою правову позицію. Більше того, суд наперед не може визначити той обсяг даних, що характеризують обвинуваченого, який буде достатнім для ухвалення вироку, рівною мірою, як і встановити винуватість обвинуваченого та обрати найбільш відповідне покарання.

Таким чином, відмова суду у задоволенні клопотання сторони кримінального провадження стосовно призначення досудової доповіді у справі навряд чи є сумісною із принципом змагальності, адже позбавляє сторін права подавати докази на підтвердження власних правових позицій.

На наш погляд, постановлення судом ухвали про доручення представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь, власне, *за клопотанням сторони кримінально-правового спору*, відповідатиме загальній zasadі змагальності кримінального провадження. По-перше, такий підхід сприятиме реалізації сторонами наданих їм процесуальних прав, оскільки досудова доповідь із соціально-психологічною характеристикою обвинуваченого, оцінкою ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення, слугуватиме інструментом доведення перед судом стороною кримінального провадження своєї правової позиції, як стосовно наявності обставин, які пом'якшують чи обтяжують покарання обвинуваченого, або виключають його кримінальну відповідальність, так і необхідного виду й міри покарання. По-друге, доручаючи представнику органу пробації скласти та подати досудову доповідь, суд тим самим спрямовує розгляд справи на досягнення об'єктивної істини, оскільки додаткові дані щодо особи обвинуваченого дозволяють суду дослідити ті аспекти особистості підсудного, які сторони, в силу наявності процесуального інтересу чи з інших причин, не розкривають перед судом. І, що найважливіше, суд, ухвалюючи рішення доручити скласти досудову доповідь за клопотанням сторін, таким чином демонструє неупередженість та безсторонність, адже, в умовах відсутності будь-яких доказів винуватості обвинуваченого, залишає на розсуд сторін необхідність долучення до матеріалів кримінального провадження досудової доповіді із висновком про можливість виправлення обвинуваченого без застосування до нього покарання у виді позбавлення чи обмеження волі на певний строк.

Висновки. Принцип змагальності кримінального судочинства, з одного боку, забороняє суду втручатись у процес доказування сторонами обставин кримінального правопорушення, проте, з іншого, покладає на суд обов'язок всебічно, повно і неупереджено дослідити дані обставини з метою досягнення об'єктивної істини. Ухвалюючи за власною ініціативою рішення про необхідність складання досудової доповіді з висновком про можливість виправлення обвинуваченого шляхом застосування до нього альтернативного позбавлення волі покарання, за наявності інших механізмів досягнення істини у кримінальній справі, суд фактично переходить на сторону обвинувачення, оскільки, в умовах відсутності будь-яких доказів винуватості обвинуваченого, призначає досудову доповідь з тим, аби обрати найбільш доцільну міру та вид покарання за вчинення ще недоведеного, але інкримінованого стороною обвинувачення, кримінального правопорушення. Відмовляючи стороні кримінального провадження у задоволенні клопотання щодо призначення досудової доповіді, суд створює останній перепони на шляху підтвердженню нею своєї правової позиції, оскільки додаткові дані стосовно особистості обвинуваченого можуть вказувати як на наявність обставин, які обтяжують покарання, так і обставин, що його пом'якшують, або ж, виключають кримінальну відповідальність обвинуваченого. Таким чином, обидва зазначені випадки здійснення судом повноважень щодо призначення досудової доповіді у кримінальному провадженні є несумісними із вимогами zasady змагальності. Постановлення ухвали про доручення представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь на підставі клопотання сторони провадження повною мірою відповідатиме zasadі змагальності кримінального провадження, оскільки: 1) сприятиме сторонам у доведенні перед судом обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні; 2) забезпечить можливість досягнення об'єктивної істини у кримінальній справі; 3) є ознакою неупередженості та безсторонності суду, який, за

відсутності доказів пред'явленого обвинувачення, залишає на розсуд сторін кримінально-правового спору питання необхідності призначення у провадженні досудової доповіді з висновком про можливість виправлення обвинуваченого без застосування покарання у виді позбавлення чи обмеження волі на певний строк.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених: Закон України від 7 вересня 2016 року № 1492-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-19> (дата звернення 20.02.2024).
2. Шевчук М.І. Ініціатива суду та її межі у з'ясуванні обставин кримінального провадження під час судового розгляду: дис. ... к-та юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2015. 244 с. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/Дисертація-13.pdf> (дата звернення: 20.02.2024).
3. Нор В.Т. Істина у кримінальному судочинстві: ідея, догма права, реалізація. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2010. № 2. С. 1–14. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2010/n2/10nvtldr.pdf> (дата звернення: 20.02.2024).
4. Шевчук М.І. Власна ініціатива суду щодо дослідження доказів під час судового розгляду кримінальної справи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. Випуск 6-2. Том 2. С. 129–134.
5. Порядок складання досудової доповіді, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 27 січня 2017 року № 200/5 / Міністерство юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17> (дата 20.02.2024).
6. Лукашкіна Т.В. Деякі зауваження до Закону України «Про пробацію» та внесених у зв'язку з ним доповнень до КПК України. *Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального законодавства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченій до 70-річчя д. ю. н., проф. Ю.П. Аленіна (Одеса, 21 квітня 2017 року)*. Одеса: Юрид. л-ра, 2017. С. 81–88.
7. Гранкіна В.І. Окремі аспекти реалізації досудової пробації в Україні. *Jurnal uljuridic national: teorie şipractică. Tipocart Print*. 2020. № 5(45). С. 75–81. URL: <http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2020/5/11.pdf> (дата звернення: 21.02.2024).
8. Вітфілд Д. Вступ до служби пробації: монографія. Київ: Атіка, 2004. 236 с.
9. Сімакова С.І. Позитивні моменти розвитку служби пробації в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. Вип. 4. С. 251–253.
10. Микитась І.М. Досудова доповідь: поняття, зміст, значення. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 1(3). С. 131–136.
11. Сні О., Матіск Л. Досудова доповідь у судовому кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 2(14). С. 42–50. URL: <http://chasopysnaru.gr.gov.ua/chasopys/ua/pdf/2-2017/eni.pdf> (дата звернення 22.02.2024).
12. Вернидубов І.В. Запит на складання досудової доповіді має бути правом, а не обов'язком суду. Теоретичні та практичні аспекти інституту пробації в Україні: матеріали міжнародного круглого столу (Київ, 22 червня 2018 р.). Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. С. 27–29.
13. Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у справі № 295/8690/21 від 21 грудня 2022 року / Верховний Суд. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108059816> (дата звернення: 22.02.2024).